

Trender i norsk landbruk 2010 Oslo & Akershus

Brit Logstein og Arild Blekesaune

Notat nr. 6/10, ISBN 1503-2027

Norsk senter for bygdeforskning
Universitetssenteret Dragvoll
7491 Trondheim

brit.logstein@bygdeforskning.no
arild.blekesaune@svt.ntnu.no

Innhold

1. Innledning.....	2
1.1 Kort om Trender i norsk landbruk 2010.....	2
1.2 Undersøkelsens formål og profil.....	2
1.3 Metode.....	3
Populasjon.....	3
Trekking av utvalg.....	4
Praktisk gjennomføring.....	5
Utforming av spørsmål.....	5
1.4 Vurdering av utvalgets representativitet.....	5
2. Svarfordelinger.....

Vedlegg 1. Spørreskjema

1 Innledning

1.1 Kort om Trender i norsk landbruk 2010

Trender i norsk landbruk (Trendundersøkelsen) er en større postal spørreundersøkelse som har til hensikt å kartlegge situasjonen i det norske landbruket og hos landbruksbefolkningen. Undersøkelsen har blitt gjennomført vært annet år siden 2002 av Norsk senter for bygdeforskning i Trondheim, og Trender i norsk landbruk 2010 er da den femte i rekken. I notatet presenterer vi resultatene fra den fylkesvise datainnsamlingen i Oslo & Akershus i form av ukommenterte og ubearbeidete frekvenstabeller. Dette vil gi en oversikt over hvordan de avgitte svarene i undersøkelsen fordeler seg på de ulike svarkategoriene for hvert spørsmål. Rapporten inneholder ikke kommentarer og drøftinger av resultatene. Hensikten har vært å gjøre datamaterialet tilgjengelig for bestiller og interesserte brukere.

Trender i norsk landbruk 2010 er en stor spørreundersøkelse som dekker mange ulike tema innenfor norsk landbruk, og den gir et godt bilde av den norske landbruksbefolkningen, samt antyde mulige utviklingstrekk frem i tid. På grunn av det tilleggsutvalget som er trukket ut for Oslo & Akershus, får vi også et bilde på forskjeller og likheter mellom denne regionen og landet forøvrig. Tilsvarende fylkesvise datainnsamlinger er foretatt i Oppland, Hedmark, Rogaland og Trøndelagsfylkene.

1.2 Undersøkelsens formål og profil

Formålet med Trendundersøkelsen er å kartlegge sentrale tema innenfor norsk landbruk og i dette tilfellet landbruket i Oslo & Akershus. I undersøkelsen har vi valgt tre innfallsvinkler som bare i mindre grad er dekket opp av andre undersøkelser:

1. Sosiokulturelle sider ved landbruket. Dette er valgt fordi de økonomiske og strukturelle aspektene ved landbruket er godt dekket opp i en rekke registreringer av det norske landbruket, men i liten grad koblet opp mot bønder synspunkter og holdninger.
2. Nåtid og framtid. Vi ønsker å kartlegge landbruket og få kunnskap om dagens situasjon og mulige utviklingstrekk.
3. Vi har valgt en subjektiv innfallsvinkel. Det vil si at det er bønders meninger og oppfatninger som er det sentrale.

Sammen vil dette bidra til å danne et datamaterialet som gir et godt utgangspunkt for å beskrive og analysere politiske og sosialt relevante sider ved landbruket i fylket.

1.3 Metode

Vi skal kort gjøre rede for de viktigste metodiske forholdene knyttet til etableringen av undersøkelsen.

Populasjonen

I Trendundersøkelsen er populasjonen *personer som er hoveddrivere på et gårdsbruk med et dyrka areal på minst 5 daa og som søkte om produksjonstillegg i jordbruket i 2009*.

Dette medfører at følgende grupper ikke blir med i undersøkelsen:

- Personer som er hoveddrivere på et gårdsbruk med et dyrka areal mindre enn 5 daa.
- Gårdsbruk som ikke drives av personer. Det vil si institusjoner, aksjeselskap og samdrifter.

I den landsomfattende levekårsundersøkelsen blant landbruksbefolkningen gjennomført i 2002 av Statistisk sentralbyrå, ble populasjonen definert som personer på gårdsbruk som hadde søkt om produksjonstillegg i 2001 og minst 20 daa jordbruksareal i drift, eller minst 5 daa hvis man har dyr i tillegg (SSB, 2000). Trendundersøkelsen benytter en annen definisjon, fordi vi inkluderer alle gårdbrukere med minst 5 daa uavhengig av om de har husdyrproduksjon eller ikke. I den grad man ønsker å sammenligne Trendundersøkelsen med tall fra levekårsundersøkelsen 2002, må man ta høyde for at Trendundersøkelsen har en bredere definisjon av landbrukspopulasjonen. Vi har valgt en slik definisjon av populasjonen, fordi vi mener at det vil gi et mer korrekt bilde av den norske landbruksbefolkningen. Vi vet at det finnes bønder med mindre enn 20 daa og som ikke har husdyr. Derfor er det viktig at også denne gruppen er representert når målsettingen er å gi et representativt bilde av den norske landbruksbefolkningen, og i dette tilfelle i Oslo & Akershus.

Når det gjelder alder og kjønn, er det ikke gjort bestemte avgrensninger. Det har blitt vurdert å sette en nedre og/eller øvre aldersgrense, men basert på vår definisjon av populasjonen, er det rimelig at den uansett vil skje en viss avgrensning med hensyn til alder. Vi mener det er sjelden at de yngre enn 18 år og eldre enn 70 vil drive med gård som hovedsyssel. Videre vil undersøkelsen ha en sterk overvekt av mannlige informanter, ettersom den store majoriteten av registrerte hovedbrukere er menn. I spørreskjemaet blir det spurt om både alder og kjønn. Det innebærer at man i eventuelle senere analyser har muligheter for å undersøke betydningen av disse faktorene.

Vår definisjon av populasjonen innebærer at deler av det norske landbruket ikke blir representert i undersøkelsen. For det første innebærer det at bruk som drives av andre enn

personer utelates.¹ Dette gjelder i svært få tilfeller. At organisasjoner utelates fra undersøkelsen, er derfor ikke problematisk for undersøkelsen. Dette kan derimot bli en utfordring i kommende år, for eksempel hvis det etter hvert blir utbredt å organisere landbruksbedrift for eksempel gjennom aksjeselskap. Videre er ikke samdrifter tatt med som egne enheter, men deltakere i samdrifter er med i populasjonen på lik linje med alle andre gitt at de søker og mottar produksjonstilskudd til eget bruk. Til slutt er spørreskjemaet sendt til de som står oppført som registrerte hovedbrukere. Likevel kan andre personer i familien, for eksempel partner, foreldre eller barn, være den personen som utfører mesteparten av arbeidet og kan sies å være like mye gårdbruker som personen som i utgangspunktet er inkludert i populasjonen. Mottaker blir bedt om å gi spørreskjemaet over til andre, hvis det er noen av disse som i praksis utfører mesteparten av arbeidet på gården. Utover en slik oppfordring, er dette problemet vanskelig å løse i praksis. Det finnes ikke noe fullstendig register som favner alle som kunne ha vært definert som bønder ut fra et visst minimum av arbeidsinnsats som kriterium. Uansett synes ikke dette å være et større problem enn at feilkilden kan vurderes som akseptabel, med de forbeholdene som er tatt.

Trekking av utvalg

Utvalget for Trendundersøkelsen 2010 er trukket fra Produsentregisteret. Dette er landbrukets register over alle primærprodusenter og landbrukseiendommer i Norge. Produsentregisteret er samordnet med Landbruksregisteret som eies av Statens landbruksforvaltning, og som brukes i den offentlige landbruksforvaltningen.

Dette er et register over alle registrerte landbruksforetak:

- som driver landbruksdrift og som søker om produksjonstilskudd til et gårdsbruk,
- eller som registreres gjennom et av de andre tilknyttede registrene, f.eks. i forbindelse med omsetning av jordbruksprodukter.

Produsentregisteret inneholder navn på alle registrerte landbruksforetak som fyller kriteriene for å inkluderes i registeret (dvs. at de enten søker og får innvilget produksjonstilskudd, eller fanges opp av et av de øvrige delregistrene som Produsentregisteret fører).

Pr. 15. desember 2009 var det registrert 50 608 aktive produsenter i Norge, og for Oslo og Akershus ble det omtrent på samme tidspunkt registrert 2 665 produsenter, henholdsvis 29 og 2 636. Noen få av disse ble luket ut på grunn av begrensningene nevnt tidligere. I Oslo & Akershus er det (en del av kategoriene er overlappende):

- 26 bruk som er mindre enn 5 daa
- 15 samdrifter
- 244 bruk som ikke er registrert som enkeltmannsforetak.

¹ I praksis har vi løst dette ved å luke ut alle bruk som er organisert på andre måter enn som enkeltmannsforetak (AS, ANS etc.). De resterende foretakene kan knyttes til en bestemt person (med fødselsnummer), som man kan anta er den personen som er hovedbruker.

Det betyr at populasjonsstørrelsen for denne undersøkelsen var 2 371 bønder i Oslo og Akershus til sammen.

Fra denne populasjonen ble det trukket ut bruttoutvalg på 800 personer. Det viste seg at noen av disse hadde avsluttet driften, og således ikke hørte til i populasjonen, og det var også en håndfull personer som av andre årsaker ikke skulle bli inkludert i populasjonen (for eksempel døde). Det endelige bruttoutvalget endte da på 790 navn. Av disse var det 429 som returnerte skjemaet. Det gir en svarprosent på 54,3 % %. I tillegg var det 75 personer som ble med i utvalget for Akershus fra det *nasjonale* utvalget Trender i norsk landbruk 2010. For Oslo & Akershus fikk vi på grunn av denne framgangsmåten tilbake totalt 504 besvarte spørreskjema. Dette er en tilfredsstillende høy svarprosent og det er i utgangspunktet god grunn til å anta at resultatene i undersøkelsen er representative for bøndene i Oslo & Akershus (se også avsnitt 1.4).

Praktisk gjennomføring

Analyseinstituttet Sentio AS stod for den praktiske gjennomføringen av datainnsamlingen. Spørreskjema ble sendt ut i begynnelsen av januar og det ble gjennomført puring i begynnelsen av mars. Svarene ble skannet automatisk, med påfølgende manuell kvalitetssikring.

Utforming av spørsmål

Spørsmålene i spørreskjemaet er utarbeidet av Bygdeforskning, og bygger på spørreskjemaene fra 2002, 2004, 2006 og 2008. Spørreskjemaet fra 2002 dro i noen grad nytte av spørsmålsformuleringer brukt i andre undersøkelser, både her ved Bygdeforskning og ved andre forskningsinstitusjoner. Det at man på nasjonalt nivå har et datamaterialet fra 2002, 2004, 2006 og 2008 med stort sett likelydende spørsmål, gjør det mulig å si noe om utviklingstrekk i landbruksbefolkningen. I tillegg har det i hver undersøkelse vært med spørsmål som ikke har blitt gjentatt, men som var satt inn for å belyse tema innenfor landbruket som på det tidspunktet ble ansett som interessante.

1.4 Vurdering av utvalgets representativitet

I SSBs oversikt over strukturen i jordbruket 2009 i Oslo & Akershus, utgjør kvinneandelen blant personlige brukere 14 % (SSB 2010), og i Trender 2010 er kvinneandelen 14 %. Gjennomsnittsalderen for personlige brukere i SSB er 51 år, mens i vårt nettoutvalg er gjennomsnittsalderen 52 år. Vi kan videre sammenligne fordeling med hensyn til produksjon i vårt utvalg med SSBs statistikk fra 2009. I Trendundersøkelsen 2010 er det 89 % som driver med korn, 7 % som driver med melkeproduksjon, og 13 % og 7 % driver henholdsvis med storfe og sau. Tall fra SSB viser en nesten tilnærmet fordeling i det samme fylket. Det er 83 % bruk med kornproduksjon, 6 % som har melkeproduksjon, og til slutt er det 13 % som driver med storfe og 9 % som har sau. Det er ikke betydelige avvik mellom de bøndene fra Oslo og Akershus som deltok i spørreundersøkelsen, og den totale bondebefolkningen i disse fylkene.

Det er derfor grunnlag for å betrakte Trendundersøkelsen 2010 gjennomført i Oslo og Akershus, for representativ for bønder i denne regionen.

Referanser

Statistisk sentralbyrå (SSB) (2000). *Driftsenhet i jordbruket. Definisjon og avgrensning.*
Arbeidsnotat.

Statistisk sentralbyrå (SSB) (2010). *SSBs jordbruksstatistikk (<http://www.ssb.no/emner/10/04/10/>).*